ÅNDto … hva' for noget?

Af John Rydahl
Formand for Religionslærerforeningen

Over de foregående ca. tre år har der i regi af Religionslærerforeningen siddet en arbejdsgruppe med repræsentation af den filosofiske, teologiske, idehistoriske, psykologiske og pædagogiske verden for at udrede, hvordan vi på nogenlunde ædruelig vis kan tale om det åndelige her i det 21. århundrede, så det ikke ender i hverken flygtig spiritualitet eller fanatisk absolutisme.

Det kom der umiddelbart før sommerferien en bog ud af, som der hen over dette skoleår tilbydes arrangementer om til landets CFU'ere, professionshøjskoler og universiteter.

Motivationen bag projektets iværksættelse var skolelovens bemærkning om, at det åndelige indgår som et element i arbejdet med elevernes alsidige udvikling, samt det forhold, at dette aspekt ikke har fyldt noget nævneværdigt i den pædagogiske debat, siden det blev skrevet ind i loven i 1993 – dette til trods for, at vigtigheden heraf bliver understreget ikke mindre end fire gange i FN's Børnekonvention, som Danmark ratificerede i 1992.

I forlængelse af ovenstående blev afsættet for gruppens arbejde en lettere omskrivning af Kants gamle diktum fra 1787 om, at hvis man i relation til oplysningsprojektet og i en uddannelsesmæssig sammenhæng skal tale om religion, bør det ske inden for rammerne af den blotte fornufts grænser. Det samme tænker vi må gælde for det åndelige, og det svarer så udmærket til den senere amerikanske pædagogiske filosof John Deweys definition af det åndelige som et grænsefænomen, der angiver bevidsthed om, hvad der kan erkendes og hvad, der må henstå i tåge, men også et fortolkningsredskab, der giver bud på betydningen af det tågede samt dets relation til det, der foreligger som viden.

Undervejs i arbejdet fik projektet uventet medvind fra nogle forskere på Syddansk Universitet, som i et internationale tidsskrift offentliggjorde den største

undersøgelse af sin art i verden om, at 80% af den danske befolkning jævnligt oplevede at have åndelige behov. Det var nye toner i en tid, hvor det åndelige i hvert fald i den toneangivende offentlige debat var ugle set. Til gengæld påkaldte resultatet sig ikke synderlig opmærksomhed i den brede befolkning, hvor det snarere synes at være common sense. Men det var jo også på baggrund af besvarelser fra repræsentanter herfra, at resultaterne var fremkommet.

Mere ståhej kom der i forlængelse af, at daværende børne- og undervisningsminister Mathias Tesfaye i et større interview i Weekendavisen slog til lyd for, at den vedtagne militære oprustning skulle suppleres med en åndelig og at denne opgave i vid udstrækning skulle løftes af skolen. Sammen med statsministerens gentagelse af pointen på Grundlovsdag samme år og Socialdemokratiets tildeling af et ordførerskab om emnet til Ida Auken gav det anledning til en voldsom debat i de kunstkulturelle miljøer, mens man ikke rigtig tog notits af det i de pædagogiske, hvor der fortsat synes at være en vis berøringsangst overfor det åndelige selv om flere forskningsresultater indenfor sundhedssektoren peger, at en manglende åndelig udvikling kan have negativ indflydelse på børn og unges trivsel.

af Birgit Cristofoli Sivertsen, lærer, Skolen på Duevej på Frederiksberg

Forventningerne var store, da jeg sammen med otte religionslærerkolleger havde den store fornøjelse af at deltage i årets udgave af Religionernes Dag. Denne gang mødtes vi på Københavns Universitet på Islands Brygge, og temaet som var sat for dagen, var dialog på tværs af religioner. Oplægsholderne bestræbte sig på at besvare et kernespørgsmål: *Hvordan forholder vi os til religionsundervisning, når diskursen omkring religion bliver politiseret af igangværende krige og uenigheder?* En overvejelse som jeg har stået i utallige gange i de blot to år, jeg har undervist i kristendomskundskab. Med de forskellige vinkler, som foredragsholderne præsenterede, er det disse perspektivskift, jeg tog med fra dagen.

Fra religion til repræsentation

Den første foredragsholder var Sherin Khankan, der med sin gribende fortælleevne gav indblik i hendes daglige virke som kvindelig imam og aktivist. Sherin Khankan har en dybdegående forståelse for den kompleksitet, der opstår mellem teologi og det patriarkalske system, som præger store dele af det muslimske samfund. Med stiftelsen af blandt andet The Meriam Mosque forsøger hun med teologien som argument aktivt at ændre systemerne indefra.

Dr. Phil, Jesper Petersen fortsatte i et lignende spor med udgangspunkt i sit forskningsprojekt "Ikke-muslimsk islam". Han beskrev, hvordan "ikke-muslimsk islam" kommer til udtryk på forskellige måder i skolen og også i medierne. Ikke-muslimsk islam er islam beskrevet af folk, som ikke selv er muslimer. Han berettede om et undervisningsforløb, han har lavet på gymnasier, hvor opmærksomheden rettes mod alle de måder, vi kan identificere "ikke-muslimsk islam" i samfundet.

PERSPEKTIVER FRA RELIGIONERNES DAG 2026

”Hvis demokratiet var kroppen, så ville klasseværelset være hjertet og lærerne ville være blodet. For det er lærerne, der skaber fremtidige demokrater” *- Özlem Cekic under oplæg på Religionernes Dag*

Foto: John Rydahl og Özlem Cekic til Religionernes Dag 2026

Senere på dagen indtog lektor ved Københavns Universitet, Birgitte Schepelern-Johansen scenen med sine perspektiver på det sekulære som noget, vi bør behandle på mere lige fod med det religiøse. Det sekulære omfatter en kulturel logik, herunder værdier og konstellationer, som er sammenlignelige med de religiøse sfærer. Når det sekulære anses som fraværet af religion og religiøsitet, bliver det vanskeligt at undersøge alternativer til det religiøse ståsted.
De tre oplæg belyste forskellige sider af samme sag: hvordan religion formes og forstås gennem både indefra- og udefra-perspektiver, og hvordan denne erkendelse kan kvalificere den måde, vi forholder os til religionsundervisningen på.

Fra religion til fortælling og skabelse

Direktør i Bibliarium, Anne-Sofie Aabenhus indtog scenen for at berette om undervisning med udgangspunkt i fortællinger. Fortællingerne giver mulighed for tværreligiøst perspektiv, idet fortællingerne, som man møder i Bibliarium, er repræsenteret på forskellig vis i både kristendommen, islam og jødedommen. Skole-Kirke-Samarbejdet i Århus Kommune og Folkekirkens Skoletjeneste Faxe, Stevns og Køge præsenterede også et undervisningstilbud kaldet ”House of One”. Forløbet er udarbejdet med inspiration fra feltarbejde i Berlin og scenariedidaktik. Der arbejdes med religiøse bygninger, hvor eleverne skal udtænke en skitse af deres egen religiøse bygning. Formålet er at forstå religion på en skabende måde. Det tværreligiøse element er centralt for forløbet, og intentionen er at opnå fællestænkning af religionerne. Begge oplæg gav inspiration til undervisning, hvor eleverne møder religion gennem fortælling og skabende aktiviteter frem for gennem faste definitioner. Her bliver religion ikke først og fremmest noget, der skal forklares, men noget eleverne undersøger, fortolker og giver mening gennem egne erfaringer.

Foto: Lærere fra Skolen på Duevej til Religionernes Dag 2026

Fra tolerance til uenighed

Vi havde også den store fornøjelse af at møde Özlem Cekic og Jair Melchior til en dialog om uenighedsfællesskaber. Det var et forfriskende oplæg med mange guldkorn, hvor idéen om, hvad tolerance indebærer blev dekonstrueret. Fordi, som Cekic så fint formulerede det: *”Folk synes, at tolerance er vigtig, indtil de finder ud af, hvad man skal tolerere. Det er nemt at tolerere dem, man er enig med.”* Özlem og Jair forsøger at gøre op med idéen om, at tolerance er hyggeligt. Der er en vigtig lærdom i dette perspektiv, fordi der er noget vigtigt, der kan gå tabt i forsøget på at være respektfuld ved at udviske uenighederne. Özlem og Jair opfordrer til en bedre debatkultur i undervisningslokalet, hvor man ikke er bange for at have en holdning og være passioneret for det, man står for. Det er ved at lade uenighederne få plads, at demokratiet bliver værnet om.

Der var en tydelig rød tråd gennem de seks forskellige foredrag, som kredsede om, at undervisning i religion bliver kompliceret af, at vi insisterer på at undervise i religionen. Den tilgang har uundgåelige konsekvenser, hvor religion i bedste fald groft generaliseres og i værste fald misrepræsenteres. Religionernes Dag gav både ny inspiration og anledning til refleksion over den særlige opgave, vi som religionslærere står med.